BEMORLARNING ME'DASINI YUVISH TEXNIKASI VA HAMSHIRANING VAZIFALARI

Kabilova Gulnoza Murotaliyevna
Shahrisabz shahar Abu Ali Ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi
"Hamshiralik ishi" fani o'qituvchisi

Annotatsiya. *Maqolada me'dani yuvish muolajasining mohiyati, qo'llanilish ko'rsatmalari va qarshi ko'rsatmalari, zarur jihozlar, bajarish texnikasi, mumkin bo'lgan asoratlar hamda hamshiraning bu jarayondagi vazifalari yoritilgan. Muolajani to'g'ri va xavfsiz bajarish bemor hayotini saqlab qolishda, o'rta tibbiyot xodimlarining amaliy ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar. *me'dani yuvish, zond, zaharlanish, hamshiralik ishi, aspiratsiya, birinchi yordam.*

Kirish

Zamonaviy tibbiyotda zaharlanishlar shoshilinch yordam ko'rsatishni talab qiladigan holatlar orasida muhim o'rin tutadi. Zaharli moddalar, dori vositalari yoki sifatsiz oziq-ovqat mahsulotlari bilan zaharlanishda dastlabki daqiqalarda ko'rsatilgan yordam bemorning keyingi taqdirini belgilab beradi. Bunday vaziyatlarda qo'llaniladigan asosiy usullardan biri me'dani yuvish hisoblanadi.

Me'dani yuvish — me'da bo'shlig'idagi zaharli moddalar, hazm bo'lmagan ovqat qoldiqlari va boshqa zararli tarkibni maxsus zond yordamida suv yoki yuvuvchi eritmalar bilan chiqarib tashlash muolajasidir. Bu muolaja davolash maqsadida ham, tashxis qo'yish maqsadida ham bajarilishi mumkin. Hamshira bu muolajani shifokor buyrug'iga asosan, aniq va izchil bajarishi, shu bilan birga bemor ahvolini doimiy kuzatib borishi lozim.

Muolajaning maqsadi va ko‘rsatmalari

Me’dani yuvishdan maqsad — zaharli moddaning qonga so‘rilishini kamaytirish va uni organizmdan tezroq chiqarib tashlashdir. Muolaja quyidagi hollarda bajariladi:

- oziq-ovqatdan zaharlanishda (toksikoinfeksiyalar);
- dori vositalarini me’yoridan ortiq iste’mol qilish natijasida zaharlanishda;
- zaharli o‘simliklar, qo‘ziqorinlar, kimyoviy moddalar bilan zaharlanishda;
- me’da-ichak kasalliklarida, ovqat me’dadan o‘tmay qolganda (masalan, pilorik torayishda) me’dani tozalash uchun;
- laboratoriya tekshiruvi uchun me’da tarkibini olish zarur bo‘lganda.

Zaharlanish holatida muolajani imkon qadar erta, ya’ni zaharli modda iste’mol qilingandan keyingi dastlabki soatlarda bajarish eng yuqori samara beradi.

Qarshi ko‘rsatmalar

Quyidagi holatlarda me’dani yuvish muolajasi shifokor qaroriga ko‘ra cheklanadi yoki umuman bajarilmaydi:

- qizilo‘ngach va me’dadan qon ketishi, qizilo‘ngach venalarining varikoz kengayishi;
- kuchli kislota va ishqorlar bilan zaharlanish (qizilo‘ngach teshilish xavfi sababli, bunday holatda faqat shifokor buyrug‘i bilan bajariladi);
- yaqinda o‘tkazilgan miokard infarkti, og‘ir yurak yetishmovchiligi, yuqori qon bosimi inqirozi;
- qizilo‘ngach va me’daning o‘smalari, chandiqli torayishlari;
- tutqanoq (talvasa) xurujlari davom etayotgan holatlar;
- hushsiz bemorlarda nafas yo‘llari himoya qilinmagan bo‘lsa.

Zarur jihozlar va muolajaga tayyorgarlik

Muolajani boshlashdan oldin hamshira quyidagi vositalarni tayyorlaydi: steril yo‘g‘on me’da zondi (diametri 10–12 mm), hajmi 0,5–1 litrli voronka, 1–2 ta chelak (yuvindi suv uchun), 10 litr atrofida toza ichimlik suvi (harorati 18–20 °C), shpatel, steril moy yoki glitserin, kleyonka fartuk (bemor va hamshira uchun), steril salfetkalar, laboratoriya uchun steril idish, qo‘lqop, shaxsiy himoya vositalari.

Bemorga muolajaning mohiyati va zarurati tushuntiriladi, uning roziligi olinadi. Hushsiz bemorlarda muolaja shifokor nazoratida, nafas yo‘llarini himoya qilgan holda bajariladi. Protez bo‘lsa, uni olib qo‘yish kerak.

Me’dani yuvish texnikasi

Muolaja quyidagi ketma-ketlikda bajariladi:

1. **Tayyorgarlik.** Hamshira qo‘llarini yuvadi va qo‘lqop kiyadi. Bemorga fartuk kiydiriladi, uning oldiga yuvindi suv uchun chelak qo‘yiladi.
2. **Bemorning holati.** Bemor stulga suyanib o‘tiradi, boshi sal oldinga egiladi. Hushsiz yoki o‘tira olmaydigan bemor yon tomoniga yotqiziladi.
3. **Zond uzunligini o‘lchash.** Zondni kiritish chuqurligi bemorning tish qatoridan qizilo‘ngachning ostki qismigacha, ya’ni xanjarsimon o‘siqqacha bo‘lgan masofa bilan aniqlanadi va zondda belgi qo‘yiladi.
4. **Zondni kiritish.** Zondning ichki uchi suv yoki glitserin bilan namlanadi. Bemor og‘zini ochadi, zond til ildiziga qo‘yiladi va bemordan chuqur nafas olib, yutinish harakatlarini bajarish so‘raladi. Zond yutinish harakati bilan birga belgigacha asta-sekin kiritiladi. Bemor yo‘talsa, nafas qiynalsa yoki lablari ko‘karsa, zond darhol olinadi.
5. **Zond holatini tekshirish.** Zond me’dada ekanligiga ishonch hosil qilinadi: zond orqali me’da tarkibi chiqadi yoki shpris bilan havo yuborilganda me’da sohasida gurillash eshitiladi.

6. **Voronkani ulash.** Zondning tashqi uchiga voronka ulanadi va u me’da sathidan pastroqda, qiya holatda ushlanadi.
7. **Suv quyish.** Voronkaga 0,5–1 litr suv quyiladi, so‘ng voronka asta-sekin me’da sathidan yuqoriga (taxminan 1 metr) ko‘tariladi. Suv voronka og‘ziga yetganda, voronka me’da sathidan pastga tushiriladi.
8. **Me’da tarkibini chiqarish.** Voronka pastga tushirilganda, me’da tarkibi unga qaytadi. Bu suyuqlik chelakka to‘kiladi. Birinchi ajralgan portsiya zarur bo‘lsa, laboratoriya tekshiruvi uchun steril idishga olinadi.
9. **Takrorlash.** Jarayon yuvindi suv toza, hidsiz va hazm bo‘lmagan ovqat qoldiqlaridan xoli bo‘lguncha takrorlanadi. Odatda kattalar uchun 5–10 litr suv sarflanadi, zaharlanishda esa shifokor ko‘rsatmasiga ko‘ra undan ham ko‘p.
10. **Muolajani yakunlash.** Yuvish tugagach, voronka ajratiladi va zond tez, lekin ehtiyotkorlik bilan tortib olinadi. Bemorning og‘zi chayiladi, yuzi artiladi, unga qulay holat beriladi.

Shifokor buyrug‘iga ko‘ra muolaja yakunida adsorbent (masalan, faollashtirilgan ko‘mir) yoki tuz surgisi berilishi mumkin.

Mumkin bo‘lgan asoratlar va ularning oldini olish

Asorat	Oldini olish choralari
Nafas yo‘llariga suyuqlik tushishi (aspiratsiya)	Bemorni to‘g‘ri holatda o‘tqazish yoki yon tomonga yotqizish; hushsiz bemorda avval nafas yo‘llarini himoya qilish.

Halqum, qizilo‘ngach shilliq qavatining jarohatlanishi	Zondni moylab, ehtiyotkorlik bilan, majburlamasdan kiritish; qarshilik sezilsa to‘xtash.
Qusish, yurak urishining sekinlashishi	Jarayonni sekin bajarish, bemorning ahvolini va puls ko‘rsatkichlarini nazorat qilish.
Suv-elektrolit muvozanatining buzilishi	Yuvish suyuqligi hajmi va harorat qoidalariga rioya qilish, kiritilgan va chiqqan suyuqlik miqdorini solishtirish.

Hamshiraning vazifalari va kuzatuv

Muolaja davomida hamshira bemorning umumiy ahvoli, teri rangi, nafas olishi, puls va qon bosimini doimiy nazorat qilib boradi. Muolajadan so‘ng bemorga tinch sharoit yaratiladi, qulay holatda yotqiziladi va uning ahvoli kuzatuvda qoldiriladi. Yuvindi suvning miqdori, rangi, hidi va tarkibi tibbiy hujjatda qayd etiladi. Foydalanilgan zond, voronka va boshqa asboblar belgilangan tartibda zararsizlantiriladi, yuvindi suvlar esa sanitariya qoidalariga muvofiq utilizatsiya qilinadi.

Hamshira bemor bilan muloqotda xushmuomala bo‘lishi, uni ruhan qo‘llab-quvvatlashi, muolajaning noqulayliklari haqida oldindan ogohlantirishi kerak. Bu bemorning hamkorligini oshiradi va muolajaning xavfsiz o‘tishini ta’minlaydi.

Shuni ham ta’kidlash lozimki, zamonaviy toksikologiya tavsiyalariga ko‘ra me’dani yuvish barcha zaharlanishlarda ommaviy tarzda emas, balki asosan hayot uchun xavfli miqdordagi modda yaqinda iste’mol qilingan hollarda, shifokor qaroriga muvofiq qo‘llaniladi. Shu bois hamshira muolajani mustaqil ravishda emas, shifokor buyrug‘i va nazorati ostida bajaradi.

Xulosa

Me’dani yuvish — hamshiralik amaliyotida muhim va mas’uliyatli muolajalardan biri. Uni to‘g‘ri bajarish uchun hamshira muolajaning ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalarini, texnika ketma-ketligini, asoratlar va ularning oldini olish choralarini yaxshi bilishi shart. O‘quvchilarda bu ko‘nikmalarni shakllantirish tibbiyot texnikumlarida hamshiralik ishi fanini o‘qitishning asosiy vazifalaridan biridir. Muolaja qoidalariga qat’iy rioya qilish bemor xavfsizligini ta’minlaydi va uning tezroq sog‘ayishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hamshiralik ishi asoslari: o‘rta tibbiyot oliy o‘quv yurtlari va texnikumlar uchun darslik. — Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
2. So‘g‘liqni saqlash vazirligining shoshilinch tibbiy yordam va hamshiralik muolajalari bo‘yicha me’yoriy hujjatlari.
3. Ichki kasalliklar propedevtikasi va hamshiralik amaliyoti bo‘yicha o‘quv qo‘llanmalar.